

Ilona Rimpilä

27.5.2021

RIKOSASIOIDEN SOVITTELUN NEUVOTTELUKUNNAN KOKOUS**Aika** to 27.5.2021 klo 13-15**Paikka** **Kokous toteutettiin Teams -yhteyden kautta**

Osallistujat Kinnunen Aarne, kehittämisneuvos, OM, varapj.
Halme Kimmo, poliisitarkastaja, SM/poliisiosasto
Heikkinen Pekka, poliisitarkastaja, POHA
Jauhiainen Aino (Kaijus Ervastian varajäsen), HY/KRIMO
Siiki Marika (Juha Tykkyläisen varajäsen), Pohjois-Karjalan käräjäoikeus
Mäenpää Pia, erikoissyyttäjä, Syyttäjälaitos/Itä-Suomen syyttäjäalue
Koivukangas Jaana, kehitysjohtaja, RIKU
Snellman Tiina, sovittelun esimies, Vantaan sovittelutoimisto
Ikonen Reetta, sovittelutoimiston johtaja, Kymi-Saimaan sovittelutoimisto
Elonheimo Henrik, kehittämisspäälikkö, THL
Rimpilä Ilona, erityisasiantuntija, THL, siht.

Poissa
Pouta Anneli, johtaja, THL, pj.
Ervasti Kaijus, HY/KRIMO
Keinänen Jari, johtaja, STM
Uotinen Sami, johtava lakimies, Suomen kuntaliitto
Tykkyläinen Juha, käräjätuomari, osaston johtaja, Pohjois-Karjalan käräjäoikeus

Asialista**1. Kokouksen avaus**

Varapuheenjohtaja Aarne Kinnunen avasi kokouksen.

2. Sovittelun siirtohankkeen tilanne: kevään 2021 lausuntokierros ja prosessin eteneminen

Neuvottelukunnalle on esitelty siirtohanketta jo 12.11.2021 sekä 28.2.2021. Aarne Kinnunen päivitti tämän hetket kuulumiset aiheeseen liittyen.

Siirtohankkeen ohjausryhmä on tehnyt esityksensä siirrosta (18.3.2021) ja raportti on ollut lausuntokierroksella (18.3. – 9.4.2021). Lausuntokierroksen päätyttyä aiheesta on julkaistu lausuntoyhteenveto (24.5.2021)
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163159/OM_2021_19_M_L.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Yhteenvedossa todetaan, että enemmistö lausunnon jättäneistä puoltaa niin hallinnonalan siirtoa, sovittelupalveluiden ammattihenkilöstön siirtymistä valtion virkamiehiksi kuin ostopalvelumahdollisuuden sisällyttämistä kokonaisuuteen. Oikeusapuintegraatiota ei kuitenkaan puollettu vahvasti, vaan etenkin sovittelupalveluntuottajat näkivät oman viraston perustamisen parempana vaihtoehtona.

Kinnunen kertoi myös, että siirtoesitys on esitelty oikeusministeri Henrikssonille ja se on ollut esillä myös oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden

ministerityöryhmässä. Ministeri on ilmaissut pitävänsä siirtoa perusteltuna. Kinnunen kertoi ministerin kuitenkin painottaneen, ettei siirto saa vaikuttaa heikentävästi palvelujen saatavuuteen ja asiakkaiden oikeusturvaan. Myös vapaaehtoisresurssi on turvattava ja mahdollisessa siirrossa on huolehdittava heidän hyvinvoinnistaan.

Siirrosta päätetään Kinnusen mukaan vasta kun siirtoon kytkeytyvä lisärahoitus on turvattu. Jos lisärahoitus uupuu, on mahdollista että siirtopäätös siirtyy seuraavalle hallituskaudelle. Kinnunen ja Saija Sambou oikeusministeriöstä tarkentavat lisärahoituksen tarvetta ja perusteluja syksyllä. Kehysvalmisteluun tarvitaan tarkat laskelmat kustannuksista ja säästöistä.

Aiheesta avattiin keskustelu. Pia Mäenpää kysyi, miten ministerin huolenaiheisiin aiotaan vastata. Hän nosti esiin syyttäjälaitoksen organisaatiouudistukseen liittyneet haasteet ja toivoi että neuvottelukunta pitäisi myös muutuskriittistä äänenpainoa esillä. Muutosta ei saa tehdä muutosten vuoksi. Hän esitti myös, että valtiolla ei ole toteutettu vapaaehtoistoimintaa, joten siihen liittyy myös ratkaisemattomia kysymyksiä. Myös Kimmo Halme oli samoilla linjoilla, ja painotti että ministerin huolenaiheita on syytä tarkastella. Hän toivoi myös neuvottelukunnan olevan aktiivisesti mukana keskustelussa.

Elonheimo nosti vielä lausunnoista esiin, että kenttä näkee haasteita oikeusapuintegraatiossa. Myös sovittelutoimistojen vastaavien huolet on kuultava; ne liittyvät etenkin tila- ja esteellisyyskysymyksiin sekä henkilöstön aseman turvaamiseen. Sovittelutoimijoiden asiantuntemusta on syytä hyödyntää muutosprosessissa. Tiina Snellman toi esiin, että etenkin toimistojen käytännöt on järjestettävä niin, ettei palvelun laatu ja saatavuus heikkene. Reetta Ikonen täydensi, että sovittelupalveluiden substanssiasiantuntijat on osallistettava siirtoon liittyvien yksityiskohtien suunnitteluun viimeistään nyt. Hän lisäsi myös, että kun lakimuutos siirron myötä toteutettaisiin, sinne tulisi samalla lisätä kaikki muutkin vuosien varrella kertyneet ja arvioidut, sovittelua koskevat lakimuutostarpeet.

Aino Jauhainen täsmensi, että uuden tietojärjestelmän osalta on huolehdittava, että siirtoprosessissa siirtyvät riittävän hyvin järjestelmän ylläpito- ja kehittämistieto. Hänen mukaansa mahdollisessa lakimuutoksessa tulisi käyttää myös tutkimusperustaisuutta lainsäädäntötoiveiden tukena.

Kinnusen mukaan tilakysymystä on ryhdyttävä konkreettisesti selvittämään. Kysymys ei ole yksinkertainen, mutta selvitettävissä. Hänen mukaansa esteellisyyskysymyksen suhteen on olemassa eriäviä näkemyksiä siitä, kuinka suuri ongelma todellisuudessa on kyseessä. Riittävän suuri erillisuus oikeusavusta voisi olla ratkaisu. Erillisyyttä voisi hakea esimerkiksi sovittelun omalinjaisella tulosohejauksella sekä omalla toimialajohtajalla. Kinnunen myös katsoo, että henkilöstön asema ja palvelun yhtenäisyys paranisivat siirron myötä. Myös nykyisen henkilöstön ammattitaidolle ja asiantuntemukselle annetaan arvoa. Yhdeksi yhteistyömuodoksi Kinnun ehdottaa yhteistä työpajatyöskentelyä syksyllä. Olisi myös hyvä, jos neuvottelukunta ilmaisisi ajatuksiaan ja huoliaan tarkemmin jatkotyöskentelyä varten.

Kokouksessa päätettiin, että tämän muistion pohjalta luonnostellaan neuvottelukunnan lausunto, joka viimeistellään yhdessä sähköpostitse. Lausunto toimitetaan STM:öön ja OM:öön ja se julkaistaan THL:n nettisivuilla. Myös sovittelukentälle on annettava viestiä, että neuvottelukunta kantaa huolta näistä asioista. Lausunnon voi lähettää myös keskeisille yhteistyökumppaneille.

3. Sovittelun valtionkorvauksen nostaminen

STM:n edustajia ei ollut paikalla. Elonheimo esitteli Meri Paavolan terveiset. Elonheimon mukaan Paavola on kertonut, että kehys on valmis, mutta vielä ei ole tietoa, meneekö se syksyn budjettiriihessä läpi. Tässä vaiheessa on vaikea arvioida, kuinka realistista läpimeno on. Huomioitavaa on, että hallinnonalojen väliseen siirtoon tarvittava lisärahoitustarve ei olisi niin suuri, jos lisärahoitusta saataisiin jo nyt.

4. Sovittelun tilastot

Elonheimo kertoi, että vuoden 2019 sovittelutilastojen korjaus on nyt julkaistu. Koska vuosi 2019 oli ensimmäinen tietojärjestelmän käyttöönoton jälkeinen vuosi, toimistojen kirjaamistavoissa oli vielä selvitettävää, ja korjaus oli välttämätön THL:n tilastoasiantuntijan tekemän inhimillisen virheen vuoksi.

Sovittelumäärien lasku on näkyvissä selkeästi. On kuitenkin muistettava, että koska tiedonkeruutapa on muuttunut, ei suoraa vertailukelpoisuutta ole. Elonheimon mukaan vuoden 2020 tilastojulkaisua saadaan vielä odottaa hetki, mutta ennakkotietona voidaan todeta että luvut näyttävät paremmalta kuin vuonna 2019, joten korona ei ole vaikuttanut palveluun ainakaan siinä valossa. Vuoden 2020 tilastoon on lisätty myös aloitemäärän kehityksestä kertova jana.

5. Sovittelu, viranomaisyhteistyö: sovittelun käytön vahvistaminen ja rikosprosessin tehostaminen

Elonheimo kertoo, että hän ja Ilona Rimpilä ovat antaneet oman lausuntonsa oikeusministeriön hankkeeseen, joka koskee sovittelun käytön vahvistamista ja rikosprosessin tehostamista. Elonheimo esitteli lausunnon pääkohdat. Lausunto ei edusta THL:n virallista kantaa, koska se annettiin kevyemmässä menettelyssä asiantuntijalausuntona. Elonheimo lähettää lausunnon näyttille neuvottelukuntalaisille.

Halmeen mukaan vaikuttaa hyvältä, että lausunnossa on annettu konkreettisia esimerkkejä, kuten sähköisen sovittelualoitteen tekemisen mahdollisuus sähköisen rikosilmoituksen yhteyteen. Halme toivoo, että poliisin ja sovittelun erityistä suhdetta korostettaisiin tällaisissa lausunnoissa riittävästi. Kinnunen täydensi, että esimerkiksi siirtohankkeen raportissa tätä yhteistyötä olisi voitu tuoda näkyvämmiin esiin. Elonheimo on samoilla linjoilla, ja toteaa että poliisii on sovittelun tärkein yhteistyökumppani.

Jauhiainen kertoi, että on kerännyt valmisteilla olevaa väitöskirjaansa varten aineistoa haastattelemalla viranomaisia siitä, miten he ohjaavat rikosasioita sovitteluun. Hän tarkastee sitä kriteeristöä, jolla ohjausta tehdään sekä minkälainen kokonaiskuva avautuu siihen, miten ohjeistuksia tulkitaan sekä miten

prosesi etenee. Jauhiainen kertoi myös tunnistavansa hyvin etenkin nämä yhteistyöhön liittyvät asiat Elonheimon ja Rimpilän lausunnosta.

6. Sovittelun kehittämisohjelma

Uutta kehittämisohjelmaa on esitelty jo tammikuussa neuvottelukunnalle. Elonheimon mukaan kehittämisohjelman formaattia on muokattu kevyemmäksi ja se esittelee nyt edeltäjänsä sijaan lähinnä koosteen asioista, joita halutaan pitää esillä. Suurta nivelvaihetta uuden ja vanhan kehittämisohjelman välillä ei kuitenkaan ole, vaan tiettyjen aiheiden painopisteet vain vaihtelevat, vaikka jotain uuttakin ohjelmaan sisältyy.

Elonheimo nosti esiin erityisesti lähisuhdeväkivallan sovittelun kehittämisen ja palveluun liittyvän kritiikin uudelleen aktivoitumisen. Hänen mukaansa kaikkea sovittelua tulee hoitaa laadukkaasti ja yhden rikostyyppin erityiskohteluun tulisi olla vankemmat perusteet. Mediassa esitettyyn kritiikkiin vastaaminen on myös pohdinnassa, ja siitä keskustellaan myös THL:n viestintäasiantuntijoiden sekä esimiestason kanssa. Todennäköisimmin väittelyyn ei mielipidekirjoitusten muodossa lähdetä, vaan esitellään päivitettyä lähisuhdeväkivallan hyvän käytännön kuvausta syksyllä.

Pekka Heikkisen mukaan lähisuhdeväkivallan sovittelun kritiikki on tuttua myös poliisissa. Hän kertoi Marak-projektista, jossa on kartoitettu naisiin kohdistuvan väkivallan kysymyksiä poliisilaitoksilla. Kartoituksessa on vahvistunut se käsitys, että asianomistajan ja epäillyn välinen väkivalta ei kytkeydy vain osapuoliin, vaan siihen liittyy usein ylisukupolvisuutta ja esimerkiksi lasten oireilua. Näistä havainnoista huolimatta kentältä tullut viesti on edelleen se, että sovittelu on yksi hyvä ja tärkeä keino tällaiseen väkivaltaan puuttumiseksi.

Halme kertoi yhtyvänsä Heikkisen kommenttiin ja huomautti, että näillä maatakiertävillä väkivaltatyön projekteilla ja -hankkeilla (kuten Marak tai Barnahus) on usein tarkkarajainen omaa kohdetyötä vahvistava agenda. Poliisin ja toki myös muiden viranomaisten näkökulmasta erilaisten keinojen ja palveluverkostokokonaisuuden synergia tuottaisi varmasti kattavamman vastauksen olemassa oleviin haasteisiin. Väkivallan vastaisen työn kokonaisuuden hallinnan kehittämisen sekä synergiahyötyjen etsimisen lisäksi Halme ehdotti, että myös sovittutoimintaa vahvistamaan maahan saataisiin poliisiasemia kiertävä sovittelulähtetilas. Halmeen mukaan on tärkeää, että tietoisuutta sovittelusta ja sen mahdollisuuksista laajennetaan nykyistä enemmän poliisin kenttätöön sekä ennaltaehkäisevän toiminnan puolelle, eikä se jäisi vain tutkinnan työkaluksi.

7. Muut asiat

Kokouksessa päätettiin, että neuvottelukuntalaisilla tai heidän varahenkilöillään on mahdollisuus osallistua rikos- ja riita-asoiden sovittelun palveluntuottajien (vastuuhenkilöt) yhteistyökokoukseen Kolilla 16.-18.9.2021. Neuvottelukunnan kokousbujdetista on todennäköisesti mahdollisuus kattaa tuon tapaamisen kuluja. Seuraava neuvottelukunnan virallinen kokous on sovitusti Teamsilla 9.9.2021 klo 13-15, mutta halutessaan jäsenet voivat osallistua fyysisesti Kolin tapaamiseen. Siellä keskustellaan siirtohankkeen yksityiskohdista.

Kolin tapaamiseen liittyen lähetetään viestiä erikseen.